

TEOLOŠKI DOMET I GRANICE PRIJEVODA DOGMATSKE KONSTITUCIJE O CRKVI

Riječ je o službenom hrvatskom prijevodu dogmatske konstitucije o Crkvi »Lumen gentium« Drugog vatikanskog sabora koji je izašao u Splitu a pod pokroviteljstvom Biskupskih Konferencija.* Odmah treba napomenuti da se prvi prijevod ove Konstitucije pojavio već prije dvije godine u »VJESNIKU BISKUPIJE SPLITSKE I MAKARSKE« XII (1965) br. 3, str. 5—55. U ovom prvom, neslužbenom prijevodu potpisan je i prevodilac: Msgr Ivan Mikić. Bez obzira na teološki kvalitet obaju prijevoda, valja priznati da je ovaj neslužbeni mnogo zaslužniji za prenošenje autentičnog koncilskog teksta i duha katoličkoj javnosti hrvatskog jezičnog područja, jer odmah iza prijevoda donosi članak splitskog biskupa Franića »Uvod u čitanje Dogmatske uredbe o Crkvi«.¹ Konstitucija se rađala više od četiri godine, doživljavala više redakcija i dopuna nakon diskusije na prva dva zasjedanja Sabora. Bez jednog uvoda nemoguće je pravo otkriti i razumjeti ključne misli Konstitucije jer smo uvijek u napasti iz već stečenih kategorija prilaziti novim događajima u Crkvi; svi ćemo bez uvoda i komentara podleći slatkoj napasti da Sabor svodimo na »ništa novo« i »već poznato«, a to bi bila slaba vjera u Duha Svetoga koji i danas uvodi Crkvu u svu istinu² i čini da se cijeli Božji narod neprestano obnavlja snagom evanđelja.³ Nije stoga mali nedostatak službenog prijevoda ove Konstitucije što nema nikakva uvoda ni najnužnijeg komentara.

Ako pažljivo usporedimo službeni sadašnji prijevod s onim prvim splitskim, opažamo veliku blizinu i srodnost obaju prijevoda. Ako autori nisu isti, svakako su međusobno ovisni u rješavanju teških tekstova i traženju što vjernijih izraza u hrvatskom jeziku koji bi odgovarali tekstualnom i kontekstualnom smislu latinskog izvora. Imam utisak da ovo službeno izdanje i nije novi prijevod nego malo popravljeno izdanje prvog prijevoda. Nažalost, nije svugdje popravljeno. U poglavlju VI »Redovnici« br. 47 i prvog i ovog prijevoda krivo se prevodi: »Svaki koji je pozvan da vrši zavjete neka brižno nastoji da u zvanju u koje ga je Bog pozvao ostane...« Latinski izvorni tekst: »Unusquisque autem ad professionem *consiliorum* vocatus...« Pogreška nije otklonjena, premda je bilo dvije godine vremena za proučavanje i otkrivanje. U istom poglavlju br. 43,1 sadrži novu pogrešku — stvarnu — koja nije bila u prvom prijevodu. Latinski tekst: »Quo factum est ut... *variae formae vitae solitariae vel communis variaeque familiae creverint, quae tum ad profectum sodalium, tum ad bonum totius Corporis Christi ope s a u g e n t.*« Prvi hrvatski prijevod: »Stoga se dogodilo da se... razviše razni oblici samotničkog i zajedničkog života i razne obitelji, koje povećavaju pomoć i za svoje članove i za dobro cijeloga Kristova Tijela.« Službeni prijevod: »Stoga se dogodilo da su se... razvili razni oblici samotničkog i zajedničkog života i nastale različite obitelji, koje povećavaju sredstva i koliko za korist svojih članova toliko i za dobro cijeloga Kristova Tijela.« Sporan je izraz »opes augere«. Iz teologije redovništva Drugog vatikanskog sabora bitna je tzv. eklezijalna dimenzija ovog dijela Božjeg naroda: netko je redovnik u Crkvi i svijetu. Koncil je ovim tekstom htio reći da mnogobrojne redovničke obitelji koje su nicale u Crkvi kroz stoljeća pridonose svojom posebnom karizmom i posvećenju svojih članova i rastu cijelog Tijela Kristova koje je Crkva. Ta misao Sabora ne vidi se jasno iz prijevoda službenog i od biskupâ priredenog! Poglavlje o redovnicima najslabije je prevedeno u cijeloj Konstituciji: sadrži pet stvarnih pogrešaka za koje se ne može reći da bitno iskrivljuju izvorni tekst, ali ga nikako ne prevode vjerno i iscrpno.

* Sveti ekumenski sabor drugi vatikanski: DOGMATSKA KONSTITUCIJA O CRKVI, Split 1967, Izdaju: Biskupske konferencije — Zagreb; odgovara: msgr dr Josip Lach, pom. biskup zagrebački, 71 str, cijena 4 ND.

¹ Usp. VJESNIK BISKUPIJE MAKARSKE I SPLITSKE, XII (1965) br. 3, str. 56—65.

² Usp. Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi, br. 8

³ Usp. Dogmatska konstitucija o Crkvi »Lumen gentium«, br. 4, 8, 9. i 15.

Govoreći ovdje o pozitivnim, negativnim i »izazovnim« oznakama prijevoda Konstitucije o Crkvi, oslanjam se na najpoznatije komentare⁴ i prijevode na velike žive jezike⁵ kao i na izvorni latinski tekst.⁶ Posebno imam pri ruci slovenski prijevod radi jezične srodnosti⁷ i od biskupa naređeni prijevod K. Rahnera radi toga što je autor poznati koncilski stručnjak, a njemački nije romanski jezik pa je bio prisiljen tražiti nove termine za ključne pojmove koje romanski jezici jednostavno prenose u različitim varijantama iz latinskog.⁸ Ovom prikazu nije cilj jednostavno pohvaliti ili »dotući« prijevod o kojemu je riječ, nego polazeći od njega pokazati dubinu i širinu koncilskih tekstova o Crkvi i pozvati na traženje sretnijih hrvatskih izraza za teologiju o Crkvi ovdje i sada.

Krist svjetlo naroda, Crkva sakrament Krista u svijetu

»SVJETLO NARODA je Krist i zato ovaj Sveti Sabor, sabran u Duhu Svetomu, žarko želi da njegovom svjetlošću, koja odsijeva na licu Crkve, rasvijetli sve ljude navješćujući Evanđelje svakomu stvoru.« Ovo je sadašnji, službeni prijevod prve rečenice koja sadrži sam naslov i najavu teme Konstitucije. Ovaj je prijevod za nijansu bolji na ovom mjestu od splitskog iz god.

⁴ Komentara konstitucije »Lumen gentium« — kao i drugih koncilskih dokumenata — ima dvije vrste: jedni razrađuju postanak, glavne teme i perspektive dokumenta uklapajući ga u teološku misao Crkve ovog vremena, drugi komentiraju sistematski, broj po broj, poglavlje za poglavljem. Najpoznatiji komentar prve vrste jest:

L'ÉGLISE DE VATICAN II: Etudes autour de la Constitution conciliaire sur l'Église; ouvrage collectif publié sous la direction de G. Barauna O. F. M., édition française dirigée par Y. Congar. Unam Sanctam 51, Les éd. du Cerf, Paris 1966. Original ovog djela u kojem sudjeluje više od 50 teologa, većinom koncilskih stručnjaka, pojavio se na portugalskom. Dosad je priredeno francusko, talijansko i njemačko izdanje; američko je najavljeno za ovu godinu.

Neki od komentara druge vrste:

La costituzione dogmatica sulla Chiesa, Torino, Elle Di Ci 1965; ovaj komentar doživio je već dva izdanja.

Vatican II — L'Église, Constitution »Lumen gentium«: texte et commentaires par une équipe de laïcs et de prêtres, Mame (Coll. Vivre le Concile), Paris 1966.

Mgr. Philips: L'Église et son mystère au deuxième Concile du Vatican, t. I, Desclee et Cie, Paris 1967. Ovaj prvi svezak sadrži komentar prvih triju poglavlja Konstitucije. Djelo je paralelno izdano i na holandskom (flamanskom). Drugi svezak još nije izašao.

-- Lexcon für Theologie und Kirche, Band 12: DAS ZWEITE VATIKANISCHE KONZIL, X Teil I, Herder, Freiburg 1966.

⁵ Prijevodi koje sam imao pri ruci:

Slovenski: Drugi vatikanski vesoljni cerkveni zbor: DOGMATIČNA KONSTITUCIJA O CERKVI, Ljubljana 1966.

Američki: W. M. Abbott, S. J.—J. Gallagher: THE DOCUMENTS OF VATICAN II with Notes and Comments by Catholic, Protestant and Orthodox Authorities, Guild Press, New York 1966.

Njemački službeni: K. Rahner — H. Vorgrimmler: KLEINES KONZILSKOMPENDIUM; Alle Konstitutionen, Dekrete und Erklärungen des Zweiten Vaticanums in der bischöflich beauftragten Uebersetzung, Herder, Freiburg 1967.²

Talijanski: DOCUMENTI — IL CONCILIO VATICANO II, quinta edizione, Edizioni Dehoniane, Bologna 1967.

Francuski: Vatican II — La Constitution dogmatique sur l'Église, texte et traduction par P. — Th. Camelot O. P., nouvelle édition revue et corrigée, Les éd. du Cerf, Paris 1966. Uz to francuski prijevod u gore spomenutim komentarima Philipsa i grupe laika i svećenika.

⁶ Sacrosanctum oecumenicum concilium Vaticanum secundum: CONSTITUTIO DOGMATICA DE ECCLESIA, Typis polyglottis vaticanis 1964.

⁷ Slovenski prijevod ima na početku kratak komentarski uvod i pregled (str. 3—11), a na kraju abecedno stvarno kazalo najvažnijih pojmova i tekstova Konstitucije (str. 73—79). U samom tekstu sadrži u zagradama latinske riječi onih tekstova za koje je prevodilac pretpostavljao da ih slovenski prijevod ne odražava dovoljno duboko i izvorno.

⁸ Mislim na prijevod koji su po nalogu biskupa Njemačke i Austrije priredili K. Rahner i njegov teološki učenik H. Vorgrimmler, prijevod je naveden u bilješci 5. Ima na početku opći uvod u Drugi vatikanski sabor (str. 11—36), a prije svakog dokumenta kratki posebni uvod. Uvod u Konstituciju o Crkvi je na str. 105—122, sam tekst str. 123—200. Na kraju knjige (str. 677—763) nalazi se vrlo bogato i precizno stvarno kazalo za sve dokumente Sabora.

1965. koji počinje: »Svjetlo naroda *budući* da je Krist...«, premda je ovaj posljednji doslovniji i naoko vjerniji. Slovenski je prijevod rasjekao prvu rečenicu na dvije kako bi što jasnije ispalo da po učenju Sabora nije Crkva nego Krist svjetlo naroda, a Crkva je pozvana da Krista naviješta narodima: »Kristus je luč narodov. Zato ta cerkveni zbor... goreće želi razsvjetliti vse ljudstvo s Kristusovo lučjo, žarečo na obrazu Cerkve...« Prve riječi konstitucije »Lumen gentium« ušle su iz koncilskog nastupa kardinala Suenensa početkom prosinca godine 1962. koji je tada govorio o Crkvi ad intra i ad extra: o unutarnjoj izgradnji Crkve-zajednice i o poruci spasenja koju Crkva nosi svim ljudima i svim narodima. On je međutim riječi »svjetlo naroda« primijenio na Crkvu, dok konačni tekst Koncila to primjenjuje na Krista.⁹ Krist kao svjetlo narodâ jest česta biblijska tema, osobito u perikopama koje se upotrebljavaju u liturgiji.¹⁰

Konstitucija tri puta spominje da je Crkva »u Kristu kao sakramenat« (br. 1), da ju je Krist ustanovio »da bude svima zajedno kao i pojedincima vidljivi sakramenat ovog spasonosnog jedinstva (br. 9, 3); da je Krist poslavši Duha Svetoga »po njemu ustanovio svoje Tijelo, koje je Crkva, kao opći sakramenat spasenja« (br. 48,2). Premda teološki nije još sasvim jasno što se misli pod Crkvom koja je sakramenat spasenja u Kristu,¹¹ moramo što vjernije provoditi koncilске tekstove o Crkvi-prasakramentu upravo radi produbljanja ove koncilске nauke. Mislim da nije sretno — ali nije ni krivo — preveden izvorni tekst Lumen gentium 48,3: »Spiritus suum vivificantem in discipulos immisit et per eum Corpus suum quod est Ecclesia ut *universale* salutis sacramentum constituit.« Izvorna riječ »universale« prevedna je sa »opći«. Značenje riječi »opći« je oprečno od »posebni« pa bi moglo ispasti da postoji Crkva kao opći sakramenat spasenja i još nešto ili neki sakramenti kao specijalni, posebni. Smisao je koncilске tvrdnje da je Crkva poslana svim narodima i svim razdobljima ljudske povijesti, da je po njoj Bog nekako vidljivo i milosno prisutan u ljudskoj zajednici. Trebalo bi zato radije ostaviti tuđicu »univerzalni« nego prevesti tako da se izvorni smisao zamagli. Slovenski prijevod ovog mjesta ima »*vesoljni* zakrament odrešenja«,¹² njemački: »... und durch ihn seinen Leib, die Kirche, zum *allumfassenden Heilssakrament gemacht*.«¹³ U njemačkom postoji druga riječ za »opći«, ali nije ovdje namjerno upotrijebljena.

Naš prevodilac je u slučaju katoliciteta jednog naroda Božjega o kojemu Konstitucija govori u br. 13 s pravom radije ostavio tuđicu »katolicitet« (br. 3,3; 13,4; 23,3) nego da ga opisno prevodi. Katolicitet Crkve jest njezina od Krista darovana sposobnost da se otvara svim narodima, kulturama i povijesnim razdobljima. Katolicitet Crkve jest i njezina zadaća da se zdravo prilagodi, a da se bitno ne iznevjeri onome što je u njoj od Boga i stalno: zadaća adaptiranja i adoptiranja. Kako sada prevesti ovu riječ »katolicitet«, a da nam prijevod izražava ne samo istinu nego svu istinu?

Crkvu je Krist ustanovio da ljubav Božju svim ljudima manifestira i komunicira (Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve, br. 10), poslao ju je da nastavlja njegovo poslanje među ljudima. Stoga je važno za koncilsku ekleziologiju uočiti da Crkva nije jednom zauvijek izgrađena, dogođena. Ona se izgrađuje, raste u vjeri, ufanju i ljubavi (Lumen gentium, 65). Odatle izlazi potreba da u prevođenju latinskih tekstova o Crkvi i njezinoj misiji upotrebljavamo što više trajne i iterativne glagole. Naš prevodilac se ponegdje ovoga držao. Tako npr. u br. 4 prevodi kako je Duh Sveti poslan Crkvi »da je neprestano posvećuje... uvodi u svu istinu, ujedinjuje ju u zajednici i službi, poučava je i vodi raznim hijerarhijskim i karizmatičkim darovima i uresuje ju svojim

⁹ Usp. Mgr. Philips: L'Église et son mystère au deuxième Concile du Vatican, t. I, Desclée et Cie, Paris 1967, str. 15—16.

¹⁰ Usp. misne tekstove na Božić, Bogojavljenje, Svijećnicu, u srijedu poslije IV nedjelje u korizmi.

¹¹ Kratko o tome na hrvatskom usp. J. Kolanović: Sakramentalnost Crkve, u BOGO-SLOVSKOJ SMOTRI XXXVI (1966) str. 324—332. Tamo je navedena važnija literatura o ovom teološkom problemu.

¹² Usp. Dogmatična konstitucija o Crkvi, Ljubljana 1966, str. 54.

¹³ Rahner — Vorgrimmler: Kleines Konzilskompendium, Herder 1967, str. 180.

plodovima«. Izvanredno je u tom smislu prevedena rečenica u br. 7,5: »Svi udovi treba da *postaju* Njemu slični, dok se u njima ne oblikuje Krist.« Ovo je odraz dinamičkog shvaćanja života i rada Crkve u hodu kroz ljudsku povijest. Prijevod je to vredniji što je onaj prvi splitski imao: »Treba da svi udovi *postanu* njemu slični...«¹⁴ Može li Crkva na zemlji jednom postati sasvim slična Kristu, može li jednom sasvim ispuniti svoju misiju? Ili je poslana i pozvana da neprestano postaje slična Kristu i ispunjava misiju koju joj je on povjerio?

Naš prevodilac nije posvuda sačuvao ovaj istančani smisao za trajnost crkvenog života i rada. Tako br. 8,3 prevodi: »Kao što je Krist izvršio djelo otkupljenja u siromaštvu i progonu, tako je i Crkva pozvana da *ide* istim putem, da *saopći* ljudima plodove spasenja.« Sporan izraz je »saopći«. Ova je rečenica doslovno ista u prvom splitskom prijevodu. Latinski izraz: »... ut fructus salutis hominibus *communicet*«. Communicare ne znači samo dati nešto do znanja nego *dati nešto na udio*, na posjedovanje. Crkva je pozvana da spasenje daje, dakle *saopćava*, ako već nemamo sretnijeg izraza. Slovenski prijevod ovog mjesta: »... Tako je i Cerkev poklicana, naj stopi na isto pot, da bi ljudem *posredovala* sadove odrešenja«.¹⁵ Njemački: »... um die Heilsfrucht den Menschen *mitzuteilen*«.¹⁶ Sličan je nedostatak u prevedenoj teksta u br. 9,1, gdje se kaže da je Bog htio posvetiti i spasiti ljude povezano u narod, a ne pojedinačno, da je izraelski narod *poučio* očitujući mu u njegovoj povijesti sebe i svoje osnove. Mi vjerujemo da Bog neprestano posvećuje i spasava ljude po Crkvi; vjerujemo i to da nam se nije odjednom objavio i rekao sve o našem spasenju. U novije vrijeme govori se vrlo mnogo o povijesti spasenja koja je prema mišljenju K. Rahnera koekstenzivna s povijesću ljudske zajednice. Bog je dakle htio *posvećivati i spasavati*; *On je poučavao*. Ovakvih nespretno prevedenih trenutnih glagola, koji izražavaju trajnu radnju u originalu, ima još.

Communio, coniunctio, communicare — zajednica, učestvovati, saopćiti?

U teologiji pred Koncil i povodom Koncila vrlo se mnogo pisalo o Crkvi koja je congregatio fidelium, communio, koinonia. Ovo nije novi nego oživiljeni pojam Crkve. Poznaje ga najstarija kršćanska tradicija, prisutan je u liturgijskim molitvama kroz svu povijest Crkve. U dokumentima Koncila zauzima veliku pažnju Otaca i sigurno sačinjava jedan od ključnih pojmova koncilске ekleziologije. Nije stoga svejedno kako ćemo sve izraze iz dokumenata koji govore o Crkvi-zajednici prevoditi na živi jezik.

Prvi tekst u Konstituciji Lumen gentium u kojem se iznose dogmatski izvori i temelji zajednice vjernika nalazi se u prvom poglavlju pri kraju naučavanja u odnosu Crkve prema Ocu i Sinu i Duhu Svetome. Evo izvornog teksta: »Sic apparet universa Ecclesia sicuti «de unitate Patris et Filii et Spiritus Sancti plebs adunata« (br. 4,2). Ovo je citat iz djela sv. Ciprijana »De oratione dominica«, kako upozorava bilješka u službenom latinskom izdanju. Ciprijan je pisao latinski i smišljeno upotrebljavao riječi. Latinski *prijedlog »de«* ovdje označuje i sudjelovanje Crkve na zajedništvu Oca i Sina i Duha Svetoga, ali i korijen jedinstva Crkve: Crkva potječe od Trojstva koje je nerazdijeljeno jedinstvo. Ovu neslužbenu Ciprijanovu »definiciju« Crkve trebalo je stoga prevesti: »Crkva je ujedinjeni narod koji ima udio na jedinstvu Oca i Sina i Duha Svetoga« ili »Crkva je ujedinjeni narod čije jedinstvo izvire iz jedinstva Oca i Sina i Duha Svetoga«. Oba su prijevoda bitno jedno, ali se u živom jeziku teško može adekvatno izraziti izvorna misao.¹⁷ Naš prijevod: »Tako se cijela Crkva pojavljuje kao puk skupljen u jedinstvu Oca i Sina i Duha Svetoga.« Da li ovaj prijevod odražava svu Ciprijanovu, a time i koncilsku misao? Naš autor se očito pomagao talijanskim prijevodom: »Così la Chiesa

¹⁴ Vjesnik biskupije splitske i makarske, XII (1965) br. 3, str. 8.

¹⁵ Dogmatska konstitucija o Crkvi, str. 19.

¹⁶ Rahner—Vorgimmmler: Kleines Konzilskompendium, str. 131.

¹⁷ Usp. Mgr. Phillips: »Ecclesia de Trinitate« u svom djelu, bilj. 9, str. 91—93.

universale si presenta come »un popolo adunato nell'unità del Padre, del Figlio e dello Spirito Santo.«¹⁸ Francuski prijevod je nešto drugačiji, mnogo bliži svoj izvornoj istini: »Ainsi l'Église universelle apparaît comme un peuple qui tire son unité de l'unité du Père et du Fils et de l'Esprit-Saint.«¹⁹ Američki kao da je najbliži izvoru: »Thus the Church shines forth as a people made one with the unity of the Father, the Son and the Holy Spirit.«²⁰ Iz ovih prijevoda na druge žive jezike vidimo da naš prijevod ne odražava svu izvornu istinu, a mogao bi biti znatno bolji.

Pogledajmo ostale tekstove koji direktno ili indirektno sadrže misao o zajednici Crkve. Tekst iz br. 2 o dovršenju Crkve u eshatonu preveden je: »Tada će, kako se čita kod svetih Otaca, svi pravedni tamo od Adama, »od pravednog Abela sve do posljednjeg izabranika« biti kod Oca *sjedinjeni* u Općoj Crkvi.« Sporni latinski izraz »apud Patrem *congregabuntur*« nije dovoljno dinamički preveden. Iz konteksta izlazi da Bog one koji vjeruju u Krista neprestano poziva u svoju Crkvu, koja se doduše javno pokazala na Duhove, ali se još uvijek neprekidno okuplja i raste. Crkva će se konačno dosakupiti, sabrati na koncu vjekova. Slovenski ima: »ko se bodo... *zbrahi* pri Očetu.« Njemački »in der *allumfassenden* Kirche beim Vater *versammelt* werden.«

Izvorni tekst: »Spiritus... Ecclesiam... in *communione* et ministrationse unificat« preveden je: »Duh... Crkvu... *ujedinjuje u zajednici* i službi.« Tako ćemo u cijelom prijevodu riječ »communio« susretati prevedenu sa »zajednica«. U većini slučajeva to je dobro. U ovom tekstu također. Ne međutim uvijek. Ovaj pojam označuje zajednicu, hijerarhijski uređenu, vjernika ali i zajedništvo duhovnih dobara. Slovenski prijevod ima izraze: obćestvo, zbor, skupnost. Njemački: Versammlung, Gemeinschaft. Engleski: community, body, fellowship. Na jednom mjestu prevodilac je namjerno zaobišao izraz »congregatio«: br. 9,3: »*Congregationem* eorum qui in Jesum, salutis auctorem et unitatis pacisque principium, credentes aspiciunt, convocavit et constituit Ecclesiam, ut sit universis et singulis sacramentum visibile huius salutiferae unitatis.« Prijevod: »Bog je sazvaio sve one koji gledaju s vjerom u Krista, početnika spasenja...« Ne znam da li je bilo nužno radi stilske ljepote zaobići ovaj sadržajni biblijski (Kahal Jahweh) i liturgijski izraz za Crkvu na zemlji. Njemački i američki prijevod pokazuju da je upravo zajednicu pozvanih na vjeru u Krista Bog učinio Crkvom.²¹ Naš je prevodilac i ovdje bio pod utjecajem talijanskog prijevoda: »Dio ha convocato tutti coloro che guardano con fede a Gesù...«²²

Traži se prava vještina da potpuno prevedemo iznijansirane latinske izraze u Konstituciji, kada se govori o odnosu (dogmatskom!) između Katoličke Crkve i odijeljenih Kršćanskih Crkava ili crkvenih zajednica. Tako se kaže da odijeljeni kršćani ne ispovijedaju »*unitatem communionis*« s Petrovim nasljednikom; da postoji među njima i Kat. Crkvom »vera quaedam in Spiritu Sancto *coniunctio*; orationum aliorumque *beneficiorum spiritualium communio*«. Naš autor je preveo te brižno odabrane termine: »... jedinstvo zajednice... neko pravo sjedinjenje... zajednica molitava...« Mislim da nije dovoljno pažljivo preveden termin: »vera coniunctio« sa »pravo sjedinjenje«. Slovenski prijevod ovog izraza: »... resnična združenost...«; njemački: »... wahre Verbindung...«

¹⁸ Documenti — Il Concilio Vaticano II, Bologna 1967, str. 127.

¹⁹ Vatican II — L'Église: Constitution »Lumen gentium« (Coll. Vivre le Concile) Mame, Paris 1966, str. 40.

²⁰ Abbott—Gallagher: The Documents of Vatican II, New York 1966, str. 17.

²¹ Njemački: Gott hat die *Versammlung derer*, die zu Christus als dem Urheber des Heils und dem Ursprung der Einheit und des Friedens glaubend aufschauen, *als seine Kirche* zusammen gerufen und gestiftet, damit sie allen und jedem das sichtbare Sakrament dieser heilbringenden Einheit sei. — Rahner—Vorglimmer: Kleines Konzilskompendium, str. 133.

Američki: God has *gathered together as one all those* who in faith look upon Jesus as the author of salvation and the source of unity and peace, and *has established them as the Church*, that for each and all she may be the visible sacrament of this saving unity. — Abbott—Gallagher: The Documents of Vatican II, str. 26

²² Documenti — Il Concilio Vaticano II, str. 141.

Vidjeli smo već kako je tekst iz br. 8,3 o pozivu Crkve da »fructus salutis hominibus communicet« preveden svršenim glagolom »saopćiti«. Čini se da je u cijelom prijevodu najnesretnije preveden glagol »communicare«! Osobito kada dolazi u kosim padažima participa presenta. Izvorni tekst u br. 13,2: »Cuncti enim per orbem sparsi fideles cum ceteris in Spiritu Sancto *communicant*« preveden je ovako: »Svi vjernici raspršeni po svijetu *saobraćaju* s drugima u Duhu Svetome...« Kako će ovakav prijevod odražavati našu vjeru u Duha Svetoga koji je unutarnji princip jedinstva i zajedništva Crkve? Izraz *saobraćati* je premalo za akciju Duha Svetoga u pojedincima i u cijeloj Crkvi; pogotovu, ako imamo na umu da Duh djeluje preko ljudi. Nešto dalje stoji još jedan nespretno prevedeni tekst: »Vi huius catholicitatis, singulae partes propria dona ceteris partibus et toti Ecclesiae afferunt, ita ut totum et singulae partes augeantur *ex omnibus invicem communicantibus et ad plenitudinem in unitate conspirantibus*.« Naš prijevod: »Snagom toga koliciteta, pojedini dijelovi donose vlastite darove drugim dijelovima i cijeloj Crkvi, tako da se i cjelina i pojedini dijelovi jačaju pomoću svega što jedni *drugima saopćavaju i rade za potpuno jedinstvo*.« »Conspirare ad plenitudinem in unitate« znači »djelovati, usmjeravati zajedničke akcije prema punini poštujući jedinstvo«. »Communicare invicem« znači biti u međusobnom zajedništvu osoba i sudjelovanju duhovnih dobara; ovdje iz konteksta »invicem communicare« znači imati udjela na darovima drugih članova i cijele Crkve. Najuspješniji je američki prijevod ovog mjesta koji razloma latinsku rečenicu na dvije: »In virtue of this catholicity each individual part of the Church contributes *through its special gifts to the good* of the other parts and of the whole Church. Thus *through the common sharing of gifts and through the common effort to attain fullness in unity*, the whole and each of the parts receive increase.«²³ Iz ovakvog prijevoda vidi se bolje da putujuća Crkva raste kvalitativno i kvantitativno međusobnim obogaćivanjem i suradnjom svih članova Crkve. Hrvatski prijevod nespretno prevodi latinsku riječ »augeri« sa »jačaju se«!

U br. 22,1 latinski izraz »communicabant« koji govori o povezanosti i zajedništvu biskupa svijeta s rimskim biskupom kroz povijest Crkve preveden je: »... saobraćali su među sobom i s Rimskim biskupom...« Zar samo sa o b r a ć a l i? Slovenski: »... da se po vsem svetu postavljeni škofje *bili v občestvu*...« Treba s radošću istaknuti da je u istom broju glagol »partem habere« odlično preveden sa »sudjelovati«. Radi se o sudjelovanju više biskupa pri podizanju novog člana biskupskog reda u zboru biskupa.

Ponegdje su izrazi koji govore o komuniji ili sudjelovanju u istim zajedničkim duhovnim dobrima prevedeni glagolom »učestvovati«. Tekst iz br. 26,1: »In quavis *altaris communitate*, sub Episcopi sacro ministerio, exhibetur symbolum illius caritatis et unitatis Corporis mystici sine qua non potest esse salus« preveden je na hrvatski ovako: »U svakoj *zajednici koja učestvuje u oltaru* pod svetom službom biskupa pokazuje se simbol one ljubavi i jedinstva Mističnog Tijela, *bez kojega* ne može biti spasenja.« Priznajmo da je vrlo teško adekvatno prevesti bogati latinski izraz »communitas altaris«! Međutim da li je bar približno preveden izrazom »učestvovanje u oltaru«? Ovdje se radi o mjesnoj Crkvi koja se oko svoga biskupa okuplja i najviše se pokazuje i ostvaruje kao Crkva u liturgijskoj celebraciji zajednice kojoj predsjedja biskup u Kristovo ime. *Communitas altaris* je liturgijska zajednica. Slovenski prijevod: »V svakem oltarnom *občestvu*...« Njemački: »In jeder *Altargemeinschaft*...« Naš je prevodilac ovdje krivo preveo latinske riječi »sine qua«. Mislio je da se te riječi odnose na »Corpus mysticum«. Tada bi bila relativna zamjenica u ablativu srednjeg roda »sine quo«. Spasenja ne može biti bez ljubavi i jedinstva i na njih se odnosi relativna zamjenica u ablativu ženskog roda (*caritas et unitas sine qua*...).

Vrlo dobro prevedena je riječ »participatio« u br. 33,2 kada se govori da je apostolat laika *sudjelovanje* u samoj spasiteljskoj misiji Crkve. Riječi »participatio

²³ Abbott—Gallagher: The Documents of Vatican II, str. 31.

patio, participare« znače i surađivanje na zajedničkom poslu, ali i posjedovanje zajedničkog dobra: dakle *sudjelovanje i udioništvovanje*. Njemački: Teilhaben, Teilnehmen.

Tekst u br. 49, izraz »*communicamus*« opet je preveden »*učestvujemo*«. Radi se o tome da mi Crkvu na zemlji komuniciramo s Crkvom na nebu u istoj ljubavi prema Bogu i bližnjemu, iako ne u istom stupnju i na isti način. Bez obzira na to da li je glagol učestvovati živ u suvremenom hrvatskom književnom jeziku, pitanje je da li je on živ i u našem suvremenom religioznom rječniku.

Isti sporni izraz nalazimo u tekstu iz br. 62,2: »... sicut sacerdotium Christi variis modis tum a ministris tum a fidelibus populo *participatur*...«; naš prijevod: »... kao što u Kristovu svećeništvu na različite načine *učestvuju* i sveti službenici i vjerni narod...« Morali bismo poći u živi i akademski rječnik pa raščistiti što u osnovi znači glagol »učestvovati«: da li samo akciju zajedno s drugima, da li takvu akciju bez koje se cjelina ne bi mogla ostvariti; da li i zajedničko posjedovanje nečega? Kod prevođenja dogmatskih tekstova jednog koncila moramo pažljivo birati riječi, ako želimo prevesti svu istinu, a ne samo izvanjski prvotni smisao.

Vrhunac spornog izraza »učestvovanje« nalazi se u br. 65: »Marija koja je po svom tijesnom *učestvovanju u povijesti spasenja*...« Latinski: »*Maria enim, quae, in historiam salutis intime ingressa*...« Treba priznati da je teško prevoditi rečenice u kojima se nalaze participi bilo u nominativu bilo u kosim padežima. Naš jezik ne trpi sklanjanje participa (osim »budući«, »slijedeći«). Ipak nas to ne ispričava da ih pokušamo što vjernije prevesti. Ne znam možemo li reći da je naš prijevod na ovom mjestu i literarno vjeran.

Subsistit in Ecclesia catholica — nalazi se, ostvarena je, ili?

Najkontroverzniji tekst na kojem prevodilac polaže ispit zrelosti, odnosno poznavanja koncilskog duha, jest onaj pri kraju prvog poglavlja Konstitucije u br. 8 koji govori o odnosu Crkve-zajednice vjere, ufanja i ljubavi prema vidljivo i hijerarhijski organiziranoj zajednici naroda Božjega; još više: o odnosu Mističnog Tijela Kristova i Rimokatoličke Crkve. Jesu li to dvije sasvim identične stvarnosti? Da li je Mistično Tijelo Kristovo samo Katolička Crkva? Koliko su i u kojem smislu Crkva odijeljene kršćanske zajednice? Koncil je upravo u ovom tekstu *Lumen gentium* br. 8 dao elemente za šire postavljanje ovog problema.

Evo kontroverznog teksta koji je sasvim smišljeno ušao u konačnu redakciju Konstitucije: »*Haec Ecclesia, in hoc mundo ut societas constituta et ordinata, subsistit in Ecclesia catholica a successore Petri et Episcopis in eius communione gubernata, licet extra eius compagine elementa plura sanctificationis et veritatis inveniantur, quae ut dona Ecclesiae Christi propria, ad unitatem catholicam impellunt.*«

Iz povijesti sheme De Ecclesia poznato je da su Oci na Koncilu predlagali tri varijante ovog teksta. Jedni su, oslanjajući se na enciklike Pija XII, htjeli rigorozniji stav: jedina Kristova Crkva, organizirana na ovom svijetu kao društvo jest Katolička Crkva. Drugi su bili za ekumensku širinu, ali i za jasnoću koja neće nikoga smućivati: Crkva Kristova postoji u integralnoj formi u Katoličkoj Crkvi, što znači da Crkva može postojati u manjkavoj i nesvršenoj formi i izvan Rimokatoličke Crkve. Konačni tekst je sredina između ovih dviju opreka i predstavlja mišljenje većine Otaca: Crkva Kristova *subsistira* u Katoličkoj Crkvi. Očito da je konačni tekst vrlo pažljivo odabran.²⁴ Luvenski dogmatičar G. Philips, koji je bio jedan od glavnih redaktora konačne sheme De Ecclesia, misli da će ova formulacija Koncila izazvati dosta teoloških diskusija.²⁵

²⁴ Usp. La Costituzione dogmatica sulla Chiesa, Torino 1965¹, str. 345—347.

²⁵ Usp. Philips, djelo navedeno u bilj. 9, str. 119.

Imajući na umu latinski tekst i koncilsku pozadinu teksta, pogledajmo sada naš prijevod: »Ova Crkva, ustanovljena i uređena na ovom svijetu kao društvo, nalazi se u Katoličkoj Crkvi, kojom upravljaju nasljednik sv. Petra i biskupi sjedinjeni s njime iako se izvan njezina organizma nalaze mnogi elementi posvećenja i istine, koji kao darovi svojstveni Kristovoj Crkvi potiču (!) na katoličko jedinstvo.« Naš prevodilac nije se ovaj put mogao pomoći rješenjem talijanskog prijevoda — ni bilo kojeg romanskog jezika — jer se tamo jednostavno prenosi latinska riječ »subsistit« u različitim oblicima. Ipak naš prijevod sasvim zaobilazi osjetljivost koncilskog teksta za eklezijalnu stvarnost odijeljenih kršćanskih zajednica i kao da ne poznaje mučno rađanje ovog teksta u koncilskoj auli i redaktorskoj komisiji. Bilo bi sretnije da je rekao »postoji« ili da je ostavio latinski izraz »subsistira«. Čitaoci bi barem opazili da nešto znači ta čudna riječ u hrvatskom prijevodu i ne bi olako prelazili preko teksta. Slovenski prevodilac stavio je: »obstoji v«.

Pogledajmo njemački prijevod: »Diese Kirche, in dieser Welt als Gesellschaft verfasst und geordnet, ist verwirklicht in der katholischen Kirche...«²⁶ Njemački dogmatičar H. Mühlen koji se posebno bavio ovim tekstom Koncila prevodi nešto drugačije, ali vrlo vjerno: »Diese Kirche... hat ihre konkreten Existenzform in der katholischen Kirche...«²⁷ Ne bi li se u hrvatskom moglo pronaći sretnije rješenje za ovaj važni tekst o Crkvi? S time bi trebalo računati kod drugog izdanja Konstitucije, bez obzira tko kani prirediti takvo izdanje.

Ministerium, munus, officium in Ecclesia — služba u Crkvi?

Iz povijesti sheme De Ecclesia poznato je da je prva redakcija, o kojoj su Oci raspravljali početkom prosinca 1962, imala 11 poglavlja od kojih su 3, 4, 7. i 8. raspravljala o različitim aspektima autoriteta. Poznato je također da su Oci izrazili nezadovoljstvo i osure kritike na račun te sheme. Druga redakcija sheme imala je 4 poglavlja, a simptomatično je za ovu redakciju da se u prvom poglavlju govorilo o misteriju Crkve, u drugom o hijerarhijskoj strukturi Crkve, u trećem o Božjem narodu i posebno o laicima. Diskusija na drugom zasjedanju Sabora prebacila je poglavlje o Božjem narodu ispred poglavlja o hijerarhiji u Crkvi, što će ostati u konačno usvojenoj Konstituciji. Ovakvo postavljanje poglavlja odraz je svijesti Otaca na Koncilu da su oni najprije krštenjem postali članovi Božjeg naroda, a tek za tim pastiri u narodu Božjem, da je hijerarhija u Crkvi, a ne izvan nje iznad Crkve; da je autoritet u Crkvi sveta vlast služenja zajednici pozvanih na vjeru. U tom smislu su primat, nezabludivost, episkopat, prezbiterat dar Krista cijeloj Crkvi radi misije koja joj je povjerena u ljudskoj zajednici.²⁸

Biskupi s Koncila ovako u Konstituciji gledaju narav i funkciju ministrija u Crkvi: »A ona dužnost (munus) koju je Gospodin povjerio pastirima svoga naroda pravo je služnje (servitium), koje se u Svetom Pismu značajno naziva »diakonia« ili služba (ministerium)« (Lumen gentium 24,1). Ovaj tekst ujedno pokazuje svu osjetljivost i domet prevođenja koncilskih izraza koji govore o autoritetu u Crkvi. Naš prevodilac svuda prevodi izvornu riječ »ministerium« našom »služba«. Ako imamo na umu upravo navedeni tekst Konstitucije, odmah uvidamo da je prijevod neadekvatan, da ne izražava svu istinu o onima koji su snagom svećeničkog reda pozvani i poslani na posebno služenje Božjem narodu. Riječ »služba« u svagdašnjem govoru znači namještenje, kancelarijski posao za koji se traži određena intelektualna sprema. Svećenik, biskup, papa nisu međutim činovnici u Crkvi. Mislim stoga da bi bilo *sadržajnije i bliže*

²⁶ Rahner—Vorgrimmler: Kleines Konzilskompendium, str. 131.

²⁷ Usp. H. Mühlen: Una Mystica Persona: Die Kirche als Mysterium des heilsgeschichtlichen Identität des Heiligen Geistes in Christus und in den Christen, Ferdinand Schöningh Verlag, Paderborn 1967, str. 367—374, osobito str. 371 — Ovog problema dotiče se J. Turčinović: Problem pripadnosti Crkvi, u BOGOSLOVSKOJ SMOTRI XXXVI (1966), str. 333—347.

²⁸ Za povijest sheme De Ecclesia usp. Mgr. Philips, djelo navedeno u bilj. 9, str. 13—68.

izvornom tekstu prevoditi riječ »ministerium« našom »služenje«. Poteškoća je kod tekstova koji spominju konkretne nosioce ministerija ili služiteljske funkcije u Crkvi: kako prevesti »ministri in Ecclesia«? Ako prevedemo sa »službenici u Crkvi, službenici Crkve«, nismo puno postigli. Mislim da bi bilo sretnije ostaviti latinski izraz: »nosioci ministerija u Crkvi, nosioci ministerija Crkve«.

Latinske riječi »munus, officium« naš prevodilac uvijek prevodi »dužnost«, kada se radi o autoritetu u Crkvi. Da li riječ munus označuje samo dužnost? Nije li to i služba, zadaća, uloga, poziv, poslanje? Između pojave prvog splitskog prijevoda i ovog službenog objavljen je kod nas članak M. Valkovića o vlasti u Crkvi kao služenju²⁹ i čudno je da to nije zapazio prevodilac ovog službenog izdanja Konstitucije. Ako jest zapazio, nije unio u svoj prijevod.

Slovenski prevodilac riječi »ministeria, ministri« prevodi »nadnaravne službe, nositelji svete oblasti«. Latinsku riječ munus većinom prevodi »nalog«, ponegdje »služba, dolžnost«. U njemačkom postoji već ustaljena terminologija za ministerij i nosioce ministerija u Crkvi: Kirchenamt, Kirchendienst, Amtsträger, Diensträder, Petrusmacht und Petrusdienst.³⁰ Latinske izraze »ministratio (LG 4,1), dona ministratio (LG 7,6), ministeria, ministri (LG 18,1)« autori njemačkog službenog prijevoda prevode: »Dienstleistung, Dienstgaben, Dienstämter, Amtsträger«. Našem prevodiocu svi ti izrazi znače jednostavno službu i službenike! Evo još jednog teksta koji nije krivo preveden, ali nije ni odlično: »Pastiri znaju da nisu od Krista ustanovljeni da sami preuzmu svu spasonosnu misiju Crkve prema svijetu, nego da je njihova uzvišena služba (praeclearum munus) tako pasti vjernike i tako nadzirati njihove službe (ministraciones) da svi jednodušno sudjeluju na svoj način za opće dobro« (LG 30). Slovenski prijevod oba izraza »munus, ministratio« prevodi ovdje »nalog«. Njemački prevodi »munus« »Aufgabe«, »ministraciones« »Dienstleistungen«. Pažljivijim prevodenjem izraza koji se odnose na autoritet i pastirsku funkciju u Crkvi trebalo bi pokazati služiteljsku ulogu i zadaću autoriteta, fundamentalnu jednakost i funkcionalnu razliku pripadnika Crkve kao i to da su biskupi i svećenici prvenstveno vjernici, a tek onda djelitelji sakramenata vjere, kako to Konstitucija divno uči u br. 32.

Zanimljivo je i hvale vrijedno što naš prevodilac latinsku riječ »munus«, kada ona dolazi u VIII poglavlju Konstitucije, prevodi sa »uloga«, gdje se radi o ulozi i zadaći BDM Bogorodice u misteriju Krista i Crkve: u br. 53, 56, 60, 62, 67.

Kad je riječ o nosiocima ministerija u Crkvi, treba s radošću istaknuti vrlo uspjele prevodenje latinskog izraza »praerogativa infallibilitatis«. Naš autor svuda i dosljedno prevodi to »povlastica nezabludivosti«. Tim je veća zasluga prevodioca što je prvi splitski prijevod i biskup Franić u uvodnom članku imao naš ustaljeni, ali dogmatski neispravan i ekumenski uvredljiv izraz »nepogrešivost«.³¹ Postoji u latinskom druga riječ za nepogrešivost: *impeccabilitas*. Taj dar međutim nema nitko u Crkvi putnika (Ecclesia viatorum). Nije ovdje mjesto da analiziramo sadržaj i smisao dogme o infalibilitetu pape i biskupa u Crkvi ili cijele Crkve koja snagom Duha Svetoga ne može ne pristajati uz dogmatsko učenje pape. Jest prilika da usvajanjem preciznijeg izraza ovu dogmu donekle »demitologiziramo«: da samim živim izrazom pokažemo što katolici pod tim ne vjeruju, a neupućeni ateisti ili inovjerci to im ponekad upisuju. Potrebno bi bilo u tom smislu popraviti naše katekizme, školske teološke priručnike, molitvenike i pisanje u vjerskim listovima.

Usko je povezano s darom nezabludivosti učenje o onome što u teologiji zovemo — i Konstitucija to usvaja — »sensus fidei, consensus fidelium«. O tome Konstitucija govori u br. 12, u okviru poglavlja o Božjem narodu. Naš prevodilac to prevodi: »osjećaj vjere, slaganje vjernika u stvarima vjere i

²⁹ Usp. dr M. Valković: Vlast u Crkvi kao služenje (diakonia), u BOGOSLOVSKOJ SMOTRI XXXVI (1966), str. 353—361.

³⁰ Usp. H. Küng: »Kirchliches Amt als Dienst« u svom djelu DIE KIRCHE, str. 458—562. Djelo izdao Herder, Freiburg 1967, ima 605 str., cijena 42 DM.

³¹ Usp. VJESNIK BISKUPIJE SPLITSKE I MAKARSKE XII (1965) br. 3, str. 12, 20, 70 i dr.

moralna«. Da li je vjera samo osjećaj? Da li latinska riječ »sensus« znači samo osjećaj? Slovenski prijevod upotrebljava izraze »verski čut, vesoljno soglasje v stvarih vere in naravnosti«. Njemački: »Glaubenssinn, allgemeine Uebereinstimmung in Sachen des Glaubens und der Sitten«. Mislim da bi donekle bilo ispravnije prevesti »sensus fidei« s »osjećanje vjere«. Ni ovo nije ispravno za pojam vjere koja je prihvaćanje Božje inicijative i slobodni odgovor Bogu koji nudi spasenje u Kristu po Crkvi. Kako dakle prevesti ovaj latinski izraz da nam u živom jeziku govori ne samo istinu nego svu istinu?!

Ecclesia peregrinans — putujuća Crkva ili Crkva u hodu?

Prvo poglavlje prve sheme De Ecclesia nosilo je naslov »O naravi vojujuće Crkve (De natura Ecclesiae militantis)«. Cijela shema naišla je na oštru kritiku Otaca koji su osjećali da nisu došli reći »amen« na sve što su komisije ili Kurija pripravile. Oci su izričito zatražili da se napusti izraz »vojujuća Crkva« i da se umjesto njega ponovno oživi duboko tradicionalni izraz za Crkvu na zemlji: Ecclesia peregrinans, Ecclesia viatorum, Ecclesia in via — putujuća Crkva, Crkva putnika, Crkva u hodu. Traži se posebna teološka studija o sadržaju ovih izraza u dokumentima Drugog vatikanskog sabora. Trebalo bi proći kroz sve dokumente i analizirati sva mjesta gdje se ovaj izraz upotrebljava u različitom kontekstu i sigurno ne uvijek u sasvim istom smislu. Svakako je jedan od razloga oživljavanja ovog izraza za Crkvu na zemlji svijest njezine misije u ovom i ovakvom svijetu, u svijetu koji nije uvijek i svagdje isti, a upravo u ovom i ovakvom svijetu Crkva je pozvana da ljubav Božju manifestira i komunicira ljudskoj zajednici i pojedincima. Jedan od razloga jest i svijest kontingentnosti Crkve na zemlji³² koja »u svojim sakramentima i institucijama, koje spadaju na ovo vrijeme, nosi prolazni lik ovoga vijeka (saeculi)« (Lumen gentium 48,3). Cijelo jedno poglavlje Konstitucije nosi u naslovu izraz Ecclesia peregrinans.

Kako prevesti ovaj izraz na suvremeni hrvatski jezik? Naš prevodilac uvijek prevodi sa »putujuća Crkva«. Francuska teologija i prije i poslije Koncila ima ustaljeni izraz »Église en marche«, ponekad »Église pégrinante, l'Église en pèlerinage«. ³³ Njemački prijevod ima »Pilgernde Kirche«. Za francuski prijevod »Église en marche« moramo se podsjetiti da se ne radi o vojničkom izrazu, o Crkvi na maršu. Marcher znači hodati, ići, gibati se, kretati se. Dakle, Crkva u hodu, Crkva koja se giba i nije jednom zauvijek dogodena, izgrađena niti je ispunila svoju misiju.

Naš glagol hodati može značiti i tumarati, ići, vrludati amo-tamo. Putovati znači hodati prema određenom cilju koji nikada ne gubimo s uma i kod toga više misliti na kraj putovanja nego na zgode i nezgode, na zadaću i misiju na samom putovanju. Ako prevedemo »Crkva u hodu«, mogao bi netko dobiti utisak da se radi o besciljnom gregalističkom tumaranju i hodanju radi hodanja. Međutim, hod uključuje gibanje, obaziranje na kraj, događaje i znakove koje susrećemo na putu. Primijenjeno na Crkvu: Crkva u hodu kroz zemaljsku povijest otkriva ljude različitih kultura, osjeća se pozvana da hoda s njima i za njih, da svima njima u različitim i promjenljivim povijesnim prilikama bude jasan znak Boga, sakrament spasenja u Kristu. Crkva u hodu svjesnija je promjena u svijetu i potrebe promjena u samoj Crkvi radi misije u svijetu koji se mijenja. Putujuća Crkva ima na umu svoju eshatološku dimenziju, cilj svoga putovanja, organsku i hijerarhijsku svoju strukturu. Trebalo bi stoga upotrebljavati više izraz »Crkva u hodu« nego »putujuća Crkva«, a ponekad i »hodočasnička«.

³² Usp. dr Tomislav Šagi-Bunić: Crkva u suvremenosti prema konstituciji »Lumen gentium« II vatikanskog sabora, u BOGOSLOVSKOJ SMOTRI XXXVI (1966), str. 181—191.

³³ Te izraze osobito rado upotrebljava veliki francuski ekzeziolog Y. — M. Congar O. P. u svojim djelima i člancima. Usp. također francuski prijevod sedmog poglavlja naše Konstitucije: »Le caractère eschatologique de l'Église en marche et son union avec l'Église du ciel«, u djelu: Vatican II — L'Église; Constitution »Lumen gentium«. (Coll. Vivre le Concile), str. 215—227.

Crkva na zemlji ostvaruje se i konkretizira u mjesnim zajednicama vjernika okupljenih oko vlastitog biskupa, kako to uči Konstitucija u br. 26: »Ova se Crkva Kristova uistinu nalazi u svim zakonitim mjesnim zajednicama vjernika, koje se, ukoliko su u vezi sa svojim pastirima, i same u Novom Zavjetu nazivaju crkvama.« Jedan od oživljenih pojmova ovog Koncila jest i *Ecclesia particularis*. Taj izraz susrećemo u Konstituciji, a još je važniji u Dekretu o misijskoj djelatnosti Crkve u kojem treće poglavlje nosi naslov, službeni: »De Ecclesiis particularibus«. Naš prevodilac uvijek prevodi »Posebna Crkva«. Ne znam da li je to najsretniji izraz. Neće li čitalac dobiti utisak da se radi o nekim specijalnim ili osebnim Crkvama koje ljubomorno i pod svaku cijenu žele biti drugačije. *Ecclesia particularis* u tekstovima Sabora je izraz paralelan s izrazom *Ecclesia universalis*. Ako ovaj posljednji prevodimo sa »Opća Crkva« i time mislimo na univerzalnu Crkvu, da li nam izraz »Posebna Crkva« doziva u pamet Crkvu ostvarenu i konkretiziranu u jednoj biskupiji, župi, narodu? U njemačkom religioznom rječniku postoji za univerzalnu Crkvu već ustaljeni izraz *Gesamtkirche*, za partikularnu *Teilkirche*, *Teilkirchen*. K. Rahner, koji poklanjanje pune pažnje mjesnoj Crkvi okupljenoj oko biskupa smatra jednom od ključnih misli Sabora,³⁴ upotrebljava ove izraze u svom prijevodu gdje god stoje latinski izrazi »*Ecclesia universalis, Ecclesia particularis*«. Ne bismo li i mi u hrvatskom mogli zajednički stvoriti ili pronaći sadržajniju riječ za ovaj važni pojam učenja o Crkvi?

Stvarne pogreške u prijevodu

Na sreću, nema ih puno. Upozoravam na važnije. Radi čitalaca koji Konstituciju čitaju iz teološke perspektive, a ne mogu doći do izvornog latinskog teksta.

Veliki je propust netočno prevođenje teksta u br. 25,3: »*Haec autem infallibilitas, qua Divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit, tantum patet quantum divinae Revelationis patet depositum, sancte custodiendum et fideliter exponendum.*« Naš prijevod: »Ova nezabludivost, koju po volji Božanskog Spasitelja treba da ima Crkva u definiranju nauke o vjeri i moralu, odnosi se samo na one stvari koje se nalaze u izvorima božanske Objave, koje treba sveto čuvati i vjerno tumačiti.« Prevodilac je »*depositum Revelationis*« preveo sa »izvori objave«! Tko je malo pratio rad Koncila, sjetit će se kako je uz vrlo burnu diskusiju propala shema dogmatske konstitucije »O izvorima objave« koja je mišljenje skolastičke potridentske polemičke teologije htjela nametnuti za službeno učenje i vjerovanje cijele Crkve. Izvor objave je Bog, a Biblija i božanska tradicija jesu konstitutivni elementi objave. Objava je objava spasenja. Naš prevodilac ovakvim krivim prevođenjem pokazuje da je zastupnik tzv. »slavne manjine« na Koncilu koja mišljenje jedne teološke škole poistovjećuje s učenjem i vjerovanjem univerzalne Crkve. Ista stvarna pogreška nalazi se u prvom splitskom izdanju iz god. 1965, str. 20. Dok je naš prevodilac usvojio izraz »nezabludivost« mjesto »nepogrešivost« iz prvog splitskog izdanja, nije smatrao potrebnim ispravljati ovaj ne mali propust obaju prijevoda o izvorima objave.

Tekst u br. 11,1: »... Fideles..., fidem quam a Deo per Ecclesiam acciperunt coram hominibus profiteri tenentur« preveden je manjkavo, bez dviju važnih riječi: »... Vjernici..., dužni su pred ljudima ispovijedati kršćansku vjeru koju su primili od Crkve.« Naš je autor ispustio riječi »a Deo acceptam« i umetnuo »kršćansku«. Tako je ispalo da vjera nije dar Boga nego Crkve. Deklaracija o kršćanskom odgoju kaže da kršćanski odgoj obuhvaća ne samo dozrijevanje ljudske osobe nego postepeno uvođenje krštenih u misterij spasenja, da postanu sve svjesniji »prihvaćenog dara vjere« (br. 2). Bog je inicijator naše vjere, a Crkva je znak i sredstvo Božje prisutnosti među ljudima: vjeru primamo od Boga po Crkvi svojim slobodnim odgovorom Bogu.

³⁴ Usp. K. Rahner: *Das neue Bild der Kirche nach dem Zweiten Vatikanischen Konzil*, u *GEIST UND LEBEN* 39 (Februar 1966), str. 4—24.

Latinske izraze iz br. 1 »*praecedentium Conciliorum argumento instans*« i »*in eodem incepto pergens*« iz br. 18,2 naš prevodilac prevodi: »nastavljajući predmet prethodnih sabora; nastavljajući isti predmet«. Radi se u kontekstu o tome da ovaj Sabor ne dokida nauku prijašnjih nego ide dalje u istom duhu; da u Crkvi nema doktrinalne revolucije nego evolucija. Vrlo dobro znamo da je ovaj Sabor raspravljao o problemima o kojima nijedan prijašnji nije puno govorio, da ovaj Sabor nije nastavio temu, predmet prijašnjih nego duh i pravac. Naš je prevodilac i ovdje pod direktnim utjecajem talijanskog prijevoda koji ima: »... continuando il tema dei precedenti Concili; proseguendo nello stesso disegno...«

Krivo je u tekstu iz br. 44,3 preveden jedan od ključnih pojmova za teologiju redovništva prema Koncilu: da je profesija evanđeoskih savjeta »*lozinka*« koja može i mora ostale kršćane poticati na bolje svjedočenje svoga kršćanstva. Latinski izraz jest »*signum*«. Redovništvo je stalež eshatološkog svjedočenja i znak Krista prisutnog u Crkvi i svijetu. Riječ »*signum*« ovdje ima svoje duboko značenje i ne smije se parafrazirati.

Na dva mjesta prevodi se latinski izraz »*intercessio sanctorum et BMV*« sa »*posredovanje*«. Radi dogmatske i teološke preciznosti treba razlikovati između »*mediatio Christi*« i »*intercessio sanctorum*«: prvo je *posredovanje*, a drugo *zagovor*.

Naš prevodilac se strahovito bojao lomiti dugačke participijske i konjunktivne latinske rečenice. Na jednom i mjestu čak dvije latinske rečenice spojio u jednu, dugačku sedam redaka. Vjernost originalu ne mora biti ropska.

Zaključak

Mogao bi na kraju tko zapitati, kako su mogli naši biskupi dati svoj pristanak na ovakav prijevod. Znamo da biskupi nemaju vremena da sami prevode dokumente Koncila i Sv. Stolice. Oni koji bi bili najpozvaniji — profesori teologije — prezaposleni su. Moramo stoga biti zahvalni anonimnom prevodiocu bez obzira na nedostatke ovog službenog prijevoda. Uostalom, idealnog prijevoda Konstitucije za sada nema ni na velikim evropskim jezicima: u svakom se nađe pokoji nedostatak, čak i u onima koje su priredili teolozi koncilski stručnjaci. Cilj ovog pisanja bio je pobuditi interes naše javnosti za Konstituciju o Crkvi Drugog vatikanskog sabora koja je već po drugi put prevedena na hrvatski i upozoriti čitaoce na nedostatke koji su se u prijevodu potkrali. Još više: pozvati na traženje spretnijih i sretnijih izraza za ekleziologiju na hrvatskom jeziku. Ima kod nas još uvijek pokoji katolik, čak »teolog«, koji misli da naš jezik nije prikladan za teološku misao. Ako je objava — objava spasenja i ako je teologija funkcionalna znanost spasenja, tko bi se usudio bilo kojem ljudskom živom jeziku zanjekati sposobnost da prenosi posruku spasenja?

Mato Zovkić

SLUŽBENI HRVATSKI PRIJEVOD DOGMATSKE KONSTITUCIJE O CRKVI

Osvrt na kritiku Mate Zovkića

1. Nije lako pisati objektivnu povijest o suvremenim događajima, u kojima sami sudjelujemo. I uz najbolju volju nalazimo se u opasnosti da događaje prosuđujemo prema svojem subjektivnom mišljenju i prema svojim osjećajima. S druge strane, naši potomci ne će znati mnogo toga, što mi znamo o događajima, kojih smo mi nosioci ili, barem, zainteresirani gledaoci. Stoga je potrebno da mi o suvremenim važnim događajima iznesemo sve ono, što znamo, a da konačnu ocjenu prepustimo onima, koji će doći poslije nas.